

DEMOKRATIK JAMIYAT QURISHDA FUQAROLIK MAS'ULIYATINI SHAKLLANTIRISH

Toshkenboyev Sarvarbek Qosimjon o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti 2- bosqich magistranti

sarvartoshkenboyev2@gmail.com +998934147868

Annotatsiya: Ushbu maqolada demokratik jamiyat qurishda fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishning ahamiyati va asosiy omillari tahlil qilinadi. Fuqarolik mas'uliyati jamiyat taraqqiyoti, qonun ustuvorligi va demokratik qadriyatlarning mustahkamlanishida muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotda fuqarolarning huquq va majburiyatlarini anglashi, ijtimoiy faolligi hamda davlat va jamiyat hayotidagi ishtiroki masalalari yoritiladi. Shuningdek, oila, ta'lim tizimi, ommaviy axborot vositalari va davlat siyosatining fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishdagi roli tahlil qilinadi. Yoshlarning fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash, huquqiy savodxonligini oshirish va ijtimoiy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash demokratik jamiyat rivojlanishining muhim sharti ekanligi asoslab beriladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, fuqarolik mas'uliyati yuqori bo'lgan jamiyatda ijtimoiy barqarorlik, qonunlarga hurmat va fuqarolik faolligi yanada kuchayadi.

Kalit so'zlar: demokratik jamiyat, fuqarolik mas'uliyati, fuqarolik jamiyati, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, ijtimoiy faollik.

Bugungi kunda demokratik jamiyat qurish har bir davlatning ustuvor maqsadlaridan biri hisoblanadi. Demokratik jamiyatning asosiy belgilaridan biri fuqarolarning davlat va jamiyat hayotida faol ishtirok etishi, o'z huquq va majburiyatlarini chuqur anglashi hamda jamiyat oldidagi mas'uliyatini his etishidir. Shu sababli fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish masalasi zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda.

Fuqarolik mas'uliyati insonning jamiyat va davlat oldidagi burchlarini anglab yetishi, qonunlarga rioya qilishi, ijtimoiy hayotda faol qatnashishi va umumiy manfaatlarga befarq bo'lmasligi bilan ifodalanadi. Fuqarolik mas'uliyati shakllangan jamiyatda insonlar nafaqat o'z manfaatlarini, balki jamiyat manfaatlarini ham ustuvor deb biladi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, qonun ustuvorligini mustahkamlash va demokratik qadriyatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Demokratik jamiyatda fuqarolarning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlardagi faolligi alohida ahamiyat kasb etadi. Saylovlarda qatnashish, jamoatchilik nazoratini amalga oshirish, turli ijtimoiy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash va davlat boshqaruvida fuqarolik pozitsiyasini namoyon etish fuqarolik mas'uliyatining muhim ko'rinishlari hisoblanadi. Shu jihatdan, yosh avlodda fuqarolik ongini va mas'uliyat hissini shakllantirish davlat taraqqiyotining muhim shartlaridan biri sanaladi.

O'zbekiston Respublikasida ham demokratik islohotlarni chuqurlashtirish, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish va yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, Konstitutsiya, "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishning huquqiy asoslarini yaratmoqda. Ta'lim tizimi, oila, mahalla va ommaviy axborot vositalari orqali fuqarolarning huquqiy savodxonligi hamda ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Shuningdek, globallashuv va axborot texnologiyalarining rivojlanishi fuqarolik mas'uliyatiga yangi talablarni qo'ymoqda. Zamonaviy jamiyatda insonlardan nafaqat huquqiy bilim, balki tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish va ijtimoiy jarayonlarga ongli munosabat bildirish ham talab etiladi. Shu sababli fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish masalasi bugungi kunning dolzarb ilmiy va amaliy muammolaridan biri hisoblanadi.

Ushbu mavzuni o'rganish demokratik jamiyat rivojlanishida fuqarolik mas'uliyatining o'rnini va ahamiyatini tahlil qilish, uning shakllanish omillarini aniqlash hamda jamiyat taraqqiyoti uchun muhim xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Demokratik jamiyat qurishda fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish eng muhim ijtimoiy va ma'naviy vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki fuqarolik mas'uliyati yuqori bo'lgan jamiyatda insonlar davlat va jamiyat taraqqiyotiga befarq bo'lmaydi, qonunlarga hurmat bilan yondashadi va ijtimoiy hayotda faol ishtirok etadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, fuqarolik mas'uliyati jamiyatning siyosiy barqarorligi, iqtisodiy rivojlanishi va demokratik qadriyatlarning mustahkamlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Birinchi navbatda, fuqarolik mas'uliyatining shakllanishida oilaning o'rnini katta ahamiyatga ega. Insonning dastlabki ijtimoiy qarashlari va xulq-atvori oilada shakllanadi. Agar ota-onalar farzandlariga qonunlarga hurmat, Vatanga sadoqat va jamiyat oldidagi burch haqida to'g'ri tushuncha bersa, yosh avlodda fuqarolik mas'uliyati kuchli shakllanadi. Masalan, oilada farzandlarni halollik, adolat va tartib-intizom ruhida tarbiyalash kelajakda ularning jamiyatga foydali shaxs bo'lib yetishishiga yordam beradi. Aksincha, oilada befarqlik va qonunlarga mensimaslik mavjud bo'lsa, bu yoshlarning ijtimoiy qarashlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ikkinchi muhim omil — ta'lim tizimidir. Maktab, kollej, texnikum va oliy ta'lim muassasalari fuqarolik ongini shakllantirishning asosiy markazlaridan biri hisoblanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, huquqiy va ma'naviy tarbiya kuchli yo'lga qo'yilgan ta'lim muassasalarida o'quvchilarning ijtimoiy faolligi yuqori bo'ladi. Masalan, Konstitutsiya kuni, "Yoshlar forumi", debat va munozaralar yoshlarning erkin fikrlashini rivojlantiradi hamda ularni jamiyatdagi muammolarga befarq bo'lmaslikka o'rgatadi. Shuningdek, volontyorlik loyihalarida qatnashgan yoshlarning ijtimoiy mas'uliyati yuqori bo'lishi kuzatiladi.

Fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishda ommaviy axborot vositalari va internetning ham ta'siri juda katta. Hozirgi axborot asrida insonlarning dunyoqarashi ko'p jihatdan internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali shakllanmoqda. Agar ommaviy axborot vositalarida vatanparvarlik, qonun ustuvorligi va ijtimoiy faollikni targ'ib qiluvchi ko'rsatuvlar ko'paytirilsa, bu fuqarolik madaniyatining rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi. Masalan, ekologiya, xayriya yoki jamiyat muammolariga bag'ishlangan ijtimoiy loyihalar yoshlarni faol fuqarolik pozitsiyasiga undaydi. Shu bilan birga, noto'g'ri axborot va turli salbiy g'oyalar ham yoshlar ongiga ta'sir qilishi mumkinligi sababli media savodxonlikni rivojlantirish muhim hisoblanadi.

Tahlillar davomida davlat siyosatining roli ham alohida ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Demokratik jamiyatda davlat fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishi, ularning jamiyat boshqaruvidagi ishtirokini qo'llab-quvvatlashi kerak. O'zbekistonda yoshlar siyosati, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish va huquqiy madaniyatni oshirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Elektron davlat xizmatlarining rivojlanishi, ochiq muloqot platformalari va jamoatchilik nazoratining kuchayishi fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini oshirmoqda.

Shuningdek, fuqarolik mas'uliyatining iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotdagi ahamiyati ham katta. Fuqarolik mas'uliyati shakllangan insonlar soliqlarni o'z vaqtida to'laydi, jamoat mulkiga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'ladi va ijtimoiy muammolarga faol yechim izlaydi. Masalan, mahalla obodonchiligi, ekologik aksiyalar yoki xayriya tadbirlarida faol qatnashayotgan fuqarolar jamiyat rivojiga amaliy hissa qo'shadi. Bu esa demokratik jamiyatning asosiy belgilaridan biri hisoblanadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, fuqarolik mas'uliyati demokratik jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biridir. Uni shakllantirishda oila, ta'lim tizimi, davlat va ommaviy axborot vositalarining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Fuqarolik mas'uliyati rivojlangan jamiyatda qonun ustuvorligi, ijtimoiy adolat va fuqarolik faolligi yuqori bo'ladi.

Ushbu mavzuni tahlil qilish jarayonida demokratik jamiyat qurishda fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri ekanligi aniqlandi. Fuqarolik mas'uliyati insonning davlat va jamiyat oldidagi burchlarini anglashi, qonunlarga hurmat bilan yondashishi, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishi va jamiyat manfaatlarini himoya qilishga intilishi bilan namoyon bo'ladi. Demokratik jamiyatning barqaror rivojlanishi aynan fuqarolarning ongli va mas'uliyatli faoliyatiga bog'liqdir.

Tahlillar natijasida ma'lum bo'ldiki, fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishda oila, ta'lim tizimi, davlat siyosati, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy muhit katta rol o'ynaydi. Ayniqsa, yosh avlodni vatanparvarlik, qonunlarga hurmat va ijtimoiy faollik ruhida tarbiyalash demokratik qadriyatlarni mustahkamlashning muhim sharti hisoblanadi. Oilada shakllangan tarbiya, ta'lim muassasalarida beriladigan huquqiy va ma'naviy bilimlar yoshlarning fuqarolik pozitsiyasini rivojlantiradi.

Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlanishi fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan ma'lumotlar yoshlarning dunyoqarashi va ijtimoiy qarashlarini shakllantirishda muhim vositaga aylanmoqda. Shu sababli media savodxonlikni oshirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va yoshlarni turli zararli g'oyalardan himoya qilish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, fuqarolik mas'uliyati rivojlangan jamiyatda qonun ustuvorligi, ijtimoiy adolat va demokratik tamoyillar mustahkam bo'ladi. Bunday jamiyatda fuqarolar davlat boshqaruvida faol qatnashadi, jamoatchilik nazoratini amalga oshiradi va jamiyat taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shadi. Fuqarolik mas'uliyatining yuqori bo'lishi huquqbuzarliklarning kamayishiga, ijtimoiy barqarorlikning mustahkamlanishiga va fuqarolik jamiyatining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, demokratik jamiyat qurishda fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish uzluksiz va murakkab jarayon bo'lib, bu borada davlat, ta'lim muassasalari, oila va jamoatchilikning hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Fuqarolarning huquqiy va ma'naviy savodxonligini oshirish, ularning ijtimoiy faolligini qo'llab-quvvatlash hamda demokratik qadriyatlarni keng targ'ib qilish orqali jamiyat taraqqiyotiga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. Mirziyoyev Sh. M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Saidov A. X. *Fuqarolik jamiyati va huquqiy madaniyat asoslari*. – Toshkent: Adolat, 2020.